

ZEDNÁŘSKÉ DIPLOMY VE SBÍRCE ARCHIVU NÁRODNÍHO MUZEA V PRAZE

Jacob Sadilek

Masonic certificates in Archives collection of the National Museum in Prague

Abstract: The Archive of the National Museum in Prague is keeping three interesting foreign Masonic certificates in its collections. They have been issued in London, Paris and Brussels. These certificates or diplomas were documents proving the holders membership of a Masonic lodge and its purpose was mainly to allow access to a lodge in a foreign country. The traveling Mason could not only expect hospitality of the visiting lodge, but often also financial support if the traveler was in distress. The issuing authority, a private lodge or Grand Lodge, did therefore take great care in designing these certificates.

The English certificate was issued by the Old Cumberland Lodge, meeting at The White Lion in Oxford Street, for Thomas Schmidt and is dated 23 August 1803.

The second certificate was issued for *Francois Schmutzler*, who was born in the Bohemian town Stříbro (Mies). He became a master mason at the age of 25 and his diploma was issued by the lodge *De la rose Etoileé* in Paris with the date 25 June 1821.

The third certificate is in the name of *Jean Baptiste Louis Morin* and states, that as an army officer he went through the degrees of Entered Apprentice, Fellow Craft and Master Mason in the lodge *Les Amis Philantropes* in Brussels. He was possibly one of the founders as the date of his certificate, 20 February 1789, is the same as the consecration date of this lodge.

All were prestigious lodges and took good care of the design, text and illustrations of their certificates.

The study analyses in detail the rich illustrations of the diplomas and explains the masonic meaning of them in full detail.

Keywords: The Archive of the National Museum in Prague – Masonic certificates – Old Cumberland Lodge, London – the lodge *De la rose Etoileé* in Paris – the lodge *Les Amis Philantropes* in Brussels

Archiv Národního muzea má ve své Sbírcce pergamenových listin A uloženo několik zajímavých a krásně provedených zednářských diplomů vydaných v Londýně, Paříži a Bruselu. Původ diplomů je neznámý a v evidenci přírůstků ANM nebyl dohledán.

Lóžové diplomy či certifikáty byly listiny, kterými cestující svobodní zednáři dokladovali své členství v zednářské lóži. Potřebovali to při návštěvě cizí lóže. Jednou z významných vymožeností svobodného zednáře bylo totiž právo navštívit kteroukoli jinou lóži kdekoli na světě. Zednářova mateřská lóže, nebo Veliká lóže, což je národní zastřešovací organizace jednotlivých místních lóží, takovou listinu vydala, uvedla v ní jméno zednáře, jeho dosažený zednářský stupeň (učeň, tovaryš či mistr), datum a podpisy činovníků lóže, případně podpis tajemníka Veliké lóže, pečeti a doporučení poskytnout držiteli diplomu bratrskou přízeň a podporu. Rovněž je ale uvedeno, že bratr by měl být přezkoušen, dříve nežli bude do lóže připuštěn. Zkouška spočívala v zednářském stisku rukou, vyslovení hesla náležejícího k patřičnému stupni a případně prověřovala znalost dalších součástí zednářského rituálu.

Bratrský řetěz lóží poskytoval nejen morální, ale i finanční podporu členům, kteří se ocitli v nouzi. Zednářský diplom, který jejich členství dokazoval, byl proto důležitý i z materiálního hlediska. Koncem 18. století pracovalo přes tisíc lóží v Evropě i v zámoří. Aby se zamezilo zne-

užívání lóžových výsad, především v Anglii, kde bylo lóží zdaleka nejvíce, bylo vydávání diplomů centralizováno. Po celé 18. století byly diplomy vydávány jednotlivými lóžemi také podepisovány Velkým Tajemníkem. Teprve na přelomu 18. a 19. století byly v Anglii diplomy vydávány už jenom Velikou lóží. Stylově proto vykazuje Anglie od samého počátku výtvarnou jednotu, zatímco grafická stránka diplomů zhotovených v ostatních evropských státech se vyznačuje velikou pestrostí.

Diplom 1 – sign. Perg-A1961, stará sign. (A)525

Mistrovský diplom pro Jeana Baptiste Louise Morina vydaný lóží *Les Amis Philantropes* v Bruselu, 29. 2. 1798

Zednářský diplom vydaný v Bruselu je zajímavý hlavně z hlediska významu lóže, která ho vydala. Jedná se o lóži *Les Amis Philantropes*, která vznikla jako francouzská vojenská lóže a přemísťovala se spolu se svým plukem. Byla to *La 66ème demi-brigade d'infanterie de ligne de l'armée de la République Française*.

Tato ambulanti lóže založila lóži se stálým místem působení – Brusel – a přijímala civilisty. Instalace proběhla 17. února 1798, což je podle francouzského revolučního kalendáře 29. Pluviose 6. Roku. Jak v době napoleonské, tak i v celém 19. a částečně i 20. století byla *Les Amis Philantropes* v Belgii vedoucí lóží a byla aktivní v šíření Skotského

ritu. Jejím členy bylo mnoho významných politiků, umělců (např. secesní umělec Victor Horta) a celá řada starostů města Bruselu. Lóže měla až několik set členů, kteří se aktivně podíleli na společenském a politickém životě země. Jedním z jejich významných počínů bylo založení bruselské univerzity (*Universite Libre, Bruxelles*).

Diplom je vydán pro člena jménem *Jean Baptiste Louis Morin* a prohlašuje, že jako důstojník svého pluku prošel stupni učně, tovaryše a mistra zednáře. Je možné, že patřil k šestnácti zakladatelům, protože datum vydání jeho diplomu je též datem založení lóže v Bruselu. Dokument je podepsán celou řadou činovníků. Mnozí uvádějí své funkce i stupně ve Skotském ritu. Morin je podepsán s trojtečkou na pravém okraji, pod *Ne varietur*. Význam tohoto textu je *Nemění se*, a naznačuje, že podpis je neměnný a držitel diplomu by měl při pozdějších kontrolách zachovat svůj podpisový vzor a zabránit tak falešné prezentaci.

Diplom má tvar obdélníku orientovaného na výšku, uprostřed je rukopisný text, po okrajích tištěné dekorace. Vlevo stojí sloup *J* (Jachin) a vpravo sloup *B* (Boaz), odvozené od sloupů u vchodu do chrámu Šalomounova. Na levém sloupu je zavěšen medailon s hlavou Herkula, symbolem Síly, pod ním zkřížené jeho atributy: kyj a meč. V místě dolní části levého sloupu je pergamenem protažena široká světle modrá stuha s fragmenty přivěšené pečeti z červeného vosku. Na pravém sloupu visí medailonek s portrétem bohyně Minervy, symbolem Moudrosti, pod ním úhelnice, dvě palice a měřidlo. Uprostřed dolního okraje je třetí medailonek s portrétem Venuše, symbolem Krávy. Trojice Síla-Moudrost-Kráva zdůrazňuje význam těchto pojmů pro zednáře. Na podložce kolem Venuše jsou rozloženy atributy zednářů: hrubý kámen – zednář učeň; rýsovací prkno – plán mistra lože; kružidlo – určuje správnou míru chování zednáře; zednická lžice – zahazuje nerovnosti mezi bratry; opracovaný kámen – dokonalý zednář, užitečný pro stavbu Šalomounova chrámu, pro zednáře symbol stavby chrámu lidství; palice a dláta – nářadí pro učeň k opracování hrubého kamene. Koruna s žezlem naznačují že i korunované hlavy mohou být bratry zednáři. Okraje diplomu lemují bohaté rostlinné, květinové i abstraktní dekorace.

V horní části listu je uprostřed planoucí pěticípá hvězda s písmenem *G*. Symbolizuje Nejvyšší Jsoucnou. Písmeno *G* má variabilní výklad a podle čtenářova přesvědčení může znamenat *Geometrie* nebo *Gloria*. Pod hvězdou je zavěšená stuha s nápisem: *CARITAS NOS DUCIT = Charita nás vede*. Vyjadřuje význam charitativní činnosti pro zednáře. Pod stuhou je natažen motouz se třemi nekonečnými uzly (lemiskáty), často interpretováno jako symbol bratrského pouta zednářů. Vlevo od hvězdy je vyobrazen měsíc a vpravo slunce. Pod stuhou je tištěný text: *AU NOM DU GRAND ARCHITECTE L'UNIVERS, SALUT, JOIE et PROSPERITÉ*. (*Ve jménu Velikého Architekta Všehomíra, pozdrav, radost a úspěch*).

Grafické ztvárnění diplomu vychází z návrhu, který zhotovil Br A Caron z bruselské lóže L Union pro provinciální lóži Rakouského Nizozemí v roce 1784, která chtěla zavést v zemi jednotnou formu diplomů. Náš diplom z předlohy převzal tři medailonky s příslušnými symboly včetně pěticípé zářící hvězdy. Přidání sloupů, celé horní části a bohaté florální dekorace už jsou samostatným vyjádřením grafika.

Tím že hlavní text diplomu není předtištěn, ale podle potřeby se rukopisně vyplňuje, je možné formulář využít i v jiné zemi. Příkladem je stejný diplom vyplněný na jméno *T. Jacques Poupies*, člena lóže *Le Chrois des vrais Amis* z Marseille, vydaný lóží *La Concorde* v italském Livornu. Nyní se nachází v archivu Velké Lóže v Londýně.

Diplom 2 – sign. Perg-A1969, stará sign. (A)530a

Přijetí Thomase Schmidta do The Old Cumberland Lodge v Londýně, 23. 8. 1803

Jedná se o diplom vydaný na jméno *Thomas Schmidt*, který byl zasvěcen (přijat) a posléze dosáhl třetího (mistrovského) stupně v loži číslo 95 s názvem *The Old Cumberland Lodge*, scházející se v taverně *The White Lion* v Oxford Street. Dokument je datován 23. srpna 1803 zednářského letopočtu a roku 1803 našeho letopočtu (zednářský letopočet začíná od biblického stvoření světa, 4000 let dříve než náš letopočet). Diplom nese podpis Velikého Tajemníka *Grand Lodge of England (Premier Grand Lodge)*, což byla prvotní Velká lóže založená roku 1717. Vedle ní existovala ještě druhá Veliká lóže: *Grand Lodge of the Antients*, založená roku 1751. Obě se sloučily v roce 1813. Lóže *Old Cumberland* byla založena v roce 1753 ale toto jméno začala používat teprve od roku 1773. Postupem času byla mnohokrát přečíslována z 225 na 161, 126, 103, 104, 95 (1792), 119 (1814). V roce 1818 se sloučila s *Lodge of Fortitude* a dostala číslo 12. Tato lóže existuje dodnes pod jménem *Lodge of Fortitude and Old Cumberland*. Pyšní se výsadou být jednou ze tří loží s titulem „zakladatelka existující od nepaměti“.

Náš diplom na pergamenu obdélníkového formátu tvoří předtištěný formulář-rytina, do kterého je uprostřed vepsán text. Po obou stranách jsou v popředí umístěny sloupy. Vlevo jsou dva, přičemž přední jónský zakrývá částečně za ním umístěný dórský. Vpravo stojí korintský sloup. V zednářské symbolice reprezentují Moudrost (jónský), Sílu (dórský) a Krávu (korintský). V anglické zednářské ikonografii byly k sloupům řazeny i tři křesťanské symboly: Láska-Víra-Naděje. Na jónském sloupu stojí ženská postava s Biblií v levé ruce a s pravou rukou na srdci, reprezentující Víru. Na pravém sloupu stojí postava s kotvou v levé ruce a pravou rukou ukazující vzhůru, představuje Naději. Třetí symbol, Láska, je vyobrazen jako matka se třemi dětmi, sedící na kamenném kvádru před sloupy po levé straně. Levou rukou ukazuje na tabuli s textem. V anglickém zednářství byla zdůrazňována jako Charita-Dobročinnost, což byla a dosud je podstatná aktivita anglických zednářů. Na zemi v popředí leží zednářské symboly: kružidlo (pravá míra), úhelnice (pravý poměr), olovnice a krokvice. Úhelnice je rovněž symbol Mistra lóže, krokvice Prvního dozorce a olovnice Druhého dozorce. Tito tři řídí lóži. Nad textem se vznáší v oblacích okřídlený Genius s trumpetou v ústech, v pravé ruce drží dlouhé kopí, kterým ukazuje na slepou pečeť Velké lóže. V popředí stojí o podstavec opřená tabule s následujícím textem: *ORDERED by the GRAND LODGE. That every certificate granted to a Brother of his being a Mason shall be Sealed with the Seal of MASONRY & Signed by the Grand Sec. for which Six Shillings and Six pence shall be Paid to the Use of the General FUND of CHARITY (Je ustanoveno Velkou Lóží, že za každý diplom bratru vystavený, potvrzující ho jako zednáře, stvrzený pečeti ZEDNÁŘSTVÍ a podpisem Velikého Tajem-*

nika, zaplatí šest šilinků a šest pencí, které půjdou k dobru obecnému fondu na charitu). Celý výjev je posazen do jemně se vlnící krajiny a dekorativně doplněn stromy a keři. Rovněž je vidět část zahradní zdi se sloupkem zakončeným koulí. U paty pravého sloupu je jméno rytce: *Br. J. Cole sculp.* Formulář tohoto diplomu byl předepsán Velkou Lóží dne 24. července 1755. Je to první oficiální a ilustrovaný formulář diplomu v Anglii a byl používán až do roku 1808. Nejstarší vyplněný diplom s datem 1759 se nachází v Archivu *United Grand Lodge of England*, kde je uloženo ještě 44 dalších exemplářů. V Holandském zednářském muzeu v Haagu jsou 4 exempláře a v Berlíně 1 kus.

Diplom 3 – sign. Perg-A1983, stará sign. (A)545

François Schmutzler je přijímán za člena lóže „de la Rose Etoilee“ v Paříži, 25. 8. 1821

Tento dokument z pražského Archivu Národního muzea je reprezentativním příkladem zednářských diplomů z Francie z doby první poloviny 19. století. Je to rytina tištěná na pergamentu obdélníkového formátu orientovaného na šířku. Tato forma převládala ve Francii. Oproti tomu v Anglii byly zednářské diplomy ve formátu obdélníku na výšku. Text diplomu je vepsán do formuláře s bohatými ilustracemi zednářských symbolů.

Je vystaven na jméno *François Schmutzler*, kterému bylo 25 let a narodil se v *Mies en Bohême*, což je město Stříbro v západních Čechách. Diplom potvrzuje, že bratr Schmutzler prošel stupni učně, tovaryše a mistra v lóži *De la Rose Etoilee* v Paříži. Diplom byl vydán 25. června 1821 podle zednářského letopočtu a 1821 podle křesťanského letopočtu. Podepsáno je 13 činovníků. Kromě přípisu, kterou lóžovou funkci zastávají (mistr lóže, oba dozorcí, řečník), jsou často k podpisu připojeny stupně skotského řádu, kterého byl podepsaný držitelem. Uvedeny jsou stupně 18° (Rytíř růžového kříže), 31°, 32° a 33°.

Schmutzler, jako držitel diplomu, je podepsán napravo od hlavice levého sloupu. Pod svůj krasopisný podpis přidal *M.*: což značí *Maitre* (= Mistr). Třemi tečkami za jménem ve Francii vyjadřují, že jsou zednáři.

Razítko lóže je umístěno vedle levého sloupu, v jeho poli je kružidlo propletené s úhelníci, na které je umístěna růže. Opis vymezený linkou zní: *LOGE DE LA ROSE O.: DE PARIS / CONSERVONS SA FRAICHEUR* (Lože Růže, v Paříži / Zachovává svěžest).

Vyobrazení představuje krajinu naplněnou symboly. Na levém okraji diplomu stojí strom se srpem na větvi; na pravém okraji je vyobrazena akácie. Vedle stromů stojí vlevo i vpravo korintské sloupy zakončené akantovými listy a granátovými jablky. Symbolizují sloupy *Jachin* a *Boaz*, které stály u vchodu do Šalomounova chrámu. V pozadí za levým sloupem je patrný skalnatý pahorek se třemi kříži na vrcholku, připomínající Golgothu, místo obětování Krista. Napravo od sloupu je vyobrazen měsíc.

Ve skále je jeskyně kde nad rakví s písmeny *RC* (*Rosy Cross* = růžový kříž) vzlétá holub k zářícímu světlu. Tato známá křesťanská symbolika naznačuje utrpení a smrt Krista a následné vzkříšení a seslání Svatého Ducha, ale je možné ji též vyložit zednářsky jako legendu o smrti *Hirama* (stavitele Šalomounova chrámu) a nesmrtelnosti jeho duše. Před jeskyní proudí do nádrže dva prameny (živé) vody. Tato symbo-

lika se vyskytuje v anglickém rituálu tovaryše. Vedle nádrže stojí busta muže s paprsky kolem hlavy, mohl by to být bůh *Helios*, symbol světla. Z jeskyně vystupuje tříhlavý had s korunou, mečem a klíčem, symbolizující zlo světské moci. Na úpatí skály sedí pod smuteční vrbou andílek se svěřenou hlavou a s obrácenou pochodní – představuje žal nad smrtí *Hirama*. Ve centrální části krajiny je trochu v pozadí vyobrazen klasicistní chrám. Přístup do něj je po sedmi schodech, symbolizujících sedm stupňů francouzského *Rite Moderne*. Levá brána je otevřená, pravá zavřená. V tympanonu je umístěn pentagram a nad oběma vchody je hebrejsky jméno *Boha* – *JHVH*. Tři sloupy chrámu nesou písmena *S* (*Sagesse* = Moudrost), *F* (*Force* = Síla) a *B* (*Beauté* = Krása). Jedná se zde o tři základní zednářské principy.

V popředí střední části diplomu leží výběr zednářských předmětů symbolického významu: úhelnice, měřidlo, krokvice, kladivo, zednická lžice, hrubý kámen a opracovaný kámen zakončený jehlanem. Napravo stojí andílek s holí ovinutou hadem a rohem hojnosti v levé ruce a s mošnou přes pravou ruku. U něj sedí pes a pták. Celý výjev není tradičně zednářský a lze jenom spekulovat, co měl autor na mysli. Snad symbol zdraví a hojnosti. Prst na ústech však naznačuje mlčenlivost, důležitou vlastnost zednáře. Má to návaznost na sfingu, která reprezentuje tajemství a mlčenlivost, a která leží napravo od andílka. Sfinga drží v tlapách symbol *Venuše*, snad náznak nutnosti dodržovat zednářskou mlčenlivost vůči upovídáným ženám.

U paty pravého sloupu leží kamenná deska s vyobrazením muže v antickém úboru držícího pochodeň, zprava nakukuje hlava býka. Snad odkaz na boha *Osirise* nebo *Mitraše*. Za kamennou deskou stojí busta antického muže, možná *Sarapise*. V pravém pozadí se zvedá egyptská pyramida, nad kterou je vyobrazeno zářící slunce.

Je pozoruhodné, že levá strana vyobrazení je tmavší a symbolizuje zlo a smrt, zatímco pravá strana ozářená sluncem má jasné barvy a poukazuje na pozitivní elementy.

V centrální poloze nad textem je symbolické Boží oko – zářící trojúhelník s hebrejským jménem *Boha*, nad ním text *FIAT LUX* (Budíž světlo). Výše se vznáší andílek-světlonoš, obklopený mraky; napravo od něj váhy s textem *Pondere* (= zvažovat). Zřejmě náznak že zednáři šíří Světlo a podle toho budou hodnoceni. Z levého dolního okraje mraku vyčnívá svitek s číslicemi 12 34 a přípisem *Numero* (=číslo). Z pravého okraje mraku vyčnívá kružítka s přípisem *Mensura* (=míra).

Kolem paty levého sloupu je vpletená modro červená stuha na které je přivěšená slepá pečeť lóže.

Na levém dolním okraji je uveden vydavatel: *A Paris, chez F.: Leprete, rue St Honoré, N° 219 bis à la Loge*. Uprostřed je uvedeno: *Deposé á la Direc^{on} de la Librie et de l'Imprie*.

Archiv Velké Lóže v Londýně uchovává 13 listů, 8 listů je v Paříži a 2 výtisky jsou uloženy v holandském Haagu.

Seznam použité literatury:

- COOLEN, R. (ed.) *Een eeuw vrijmetselarij in onze gewesten 1740–1840*. Brussel: Galerij ASLK, 1983.
- TERNER, Ursula. *Freimaurerische Bildwelten. Die Ikonographie der freimaurerischen Symbole anhand von englischen, schottischen und französischen Freimaurerdiplomen*. Petersberg: Michael Imhof Verlag, 2001.

1798. L. 29. Feb.

ARCHIV
MUSEA
NATIONALIS
BRUXELLARUM

En nom du Grand
ARCHITECTE DE L'UNIVERS.

SALUT, JOIE et PROSPERITÉ

Monsieur

Les Amis Philanthropes constitués à l'effet de faire le bien de la patrie & de la Nation ont l'honneur de vous adresser par le Citoyen de la Ville de Bruxelles, Monsieur de la Roche, l'acte de son admission à l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, après avoir approuvé avec lui toutes les qualifications requises et s'être conformés à nos réglemens & à la Loi de l'Académie, qui l'a mérité le témoignage authentique que nous rendons à la solidité de ses travaux, à la pureté de ses beaux-arts et à la bonté de son caractère, ce qui réunit à ses talens appliqués à l'Art de la Peinture & de la Sculpture, les qualités de cœur & de tête de vous le faire admettre à l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, & vous lui accorder, à cet égard, l'assistance & le bien vouloir fraternel que nous rendons réciproquement à tous les Citoyens qui nous sont recommandés de votre part. C'est pourquoi nous lui avons accordé pour l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, l'acte de son admission, avec les sceaux de l'Académie.

A l'Académie de Bruxelles le 29. Février 1798. Le Président de l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, Monsieur de la Roche, a signé pour l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, l'acte de son admission, avec les sceaux de l'Académie.

Jeuneur: M. de la Roche, Citoyen de la Ville de Bruxelles, a signé pour l'Académie de Peinture & de Sculpture de la Ville de Bruxelles, l'acte de son admission, avec les sceaux de l'Académie.

Obr. 1
Mistrovský diplom pro Jeana Baptiste Louise Morina vydaný lóží Les Amis Philanthropes v Bruselu, 29. 2. 1798.
Archiv Národního muzea, PERG A 1961 17980229 r

1803. A. 23. Aug.

ARCHIV
MUSEA
KRÁL. ČES.

These are to Certify

That Brother Thomas Schmidt
was made a Mason and admitted to the Third
degree of Masonry as appears by the Register herewith annexed
of the Lodge N. 95. regularly constituted and meeting at
the White Lion, Bedford Street London called the Old Cumberland Lodge
Signed by the Master Wardens and Secretary of
the said Lodge and you are desired to receive
him as a Brother after due examination.

Given under the Seal of the Grand Lodge at
London 23. Aug. A. 5803. A1803

Wm. White Grand Secretary

ORDERED
by the
GRAND LODGE
That every Certificate
granted to a Brother of his
being a Master shall be Sealed
with the Seal of MASONRY &
Signed by the Grand Secy
for which Six Shillings
and Six pence shall be Paid
to the Use of the General
FUND of CHARITY.

Obr. 2

Přijetí Thomase Schmidta do The Old Cumberland v Londýně, 23. 8. 1803. Archiv Národního muzea, PERG A 1969 18030823 r

Obr. 3
 François Schmutzler je přijímán za člena lóže „de la Rose Etoilée“ v Paříži, 25. 8. 1821. Archiv Národního muzea, A 1983
 18210825 r